

Monumentnummer*: 531370

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 18 januari 2013
Kadaster deel/nr 82687/4

*Woonplaats** Naarden
*Gemeente** Gooise meren
*Provincie** Noord-Holland

Locatiennaam Naarden
Locatieomschrijving Werken aan de Karnemelksloot

*Kadastrale gemeente** Naarden
*Sectie** E
*Kadastraal object**
Appartement aanduiding
Grondperceel 72

*Omschrijving***

Cluster 9. Schuilplaats type 1915.

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

Inleiding

SCHUILPLAATS TYPE 1915 als gebouwd onderdeel van in de mobilisatieperiode 1914-1919 tot stand gekomen additionele verdedigingswerken van de Vesting Naarden en de Werken aan de Karnemelksloot. Naarden ligt op de hoge gronden tussen het Naardermeer en de Zuiderzee, die een acces vormden tot Amsterdam en was één van de belangrijkste vestingsteden van de Oude Hollandse Waterlinie. De waterlinie was primair gebaseerd op inundatie van laag gelegen gronden om zo de vijand de doorgang te beletten. Naarden lag echter op de hoge uitlopers van het Gooi, waardoor de inundaties werden bemoeilijkt. Besloten werd de hoge gronden af te graven. De Werken aan de Karnemelksloot zijn een onderdeel van de pogingen om water rond te vesting Naarden te kunnen vasthouden. In 1787 werd een damsluis aangelegd in de Karnemelksloot, die het inundatiewater moest vasthouden. Ter bescherming van de damsluis kwamen, eveneens in 1787, twee kleine, omgrachte, aarden lunetten tot stand aan weerszijden van de Karnemelksloot. Behalve ter verdediging van de sluis dienden zij ook om de vijand te beletten Naarden aan de zuidzijde te passeren. Deze lunetten zijn in de Franse Tijd gesloopt maar ten tijde van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, rond 1873-1875, vergroot en van

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

bomvrije bouwwerken voorzien. Ook de fortwachterswoning Naardermeer 7 moet uit deze tijd dateren. De fortificaties van de Nieuwe Hollandse Waterlinie bleken al snel verouderd. Als gevolg van verbeteringen van het geschut kon van steeds grotere afstand effectief doel worden geraakt. Daarom werd ervoor gekozen om tijdens de mobilisatieperioden van 1914-1919 en 1939-1940 extra verdedigingswerken aan te leggen vóór en nabij de eigenlijke werken, die werden uitgevoerd in de vorm van groepsnesten, groepsschuilplaatsen, geschutskazematten en versperringen. Aan de oost- en zuidzijde van Naarden kwam in de mobilisatieperiode 1914-1919 een verdedigingslinie van enige kilometers lengte tot stand. Bij de Karnemelksloot werden prikkeldraadversperringen en schuilplaatsen aangelegd. Tussen de werken en de vesting werden nieuwe batterijen en infanterieloopgraven gerealiseerd. Van de werken uit 1914-1918 resteert onder meer een schuilplaats type 1915, die is gesitueerd in de inundatievelden ten westen van de westelijke batterij.

Schuilplaatsen van het type 1915 ontstonden als gevolg van de loopgravenoorlog die in de Eerste Wereldoorlog in de ons omringende landen werd gevoerd. Zware artilleriebeschietingen vereisten voorzieningen ter bescherming van manschappen en bewapening. Schuilplaatsen van het type 1915 waren afwachtingsruimten die geïntegreerd waren in de loopgraven bij belangrijke accessen. De bouwwerken boden ruimte aan circa 16 man. Ze werden gebouwd volgens een gestandaardiseerd ontwerp en waren schervvrij, dat wil zeggen dat ze in zekere mate bescherming boden tegen granaatscherven. Deze en dergelijke vroege betonnen werken golden tevens als experimenten. Bij de Karnemelksloot maakte de Schuilplaats type 1915 ten noordwesten van de westelijke lunette deel uit van de stelling die in de mobilisatieperiode 1914-1918 ten noorden van de lunetten tot aan de vesting Naarden was opgeworpen.

Omschrijving

In het inundatieveld direct ten noordwesten van de westbatterij van de Werken aan de Karnemelksloot gelegen SCHUILPLAATS TYPE 1915. De schuilplaats is een deels ingegraven rechthoekig, gewapend betonnen (0.15 m) bouwwerk met een plattegrond van 8.20 x 2.20 x 1.50 m (l x b x h), met een afgeschuinde zuidgevel om afschampen van granaten te bewerkstelligen. De binnenzijde is versterkt met vier steunmuren. In de noordgevel, met overstek, zijn twee voormalige ingangen en enkele vensteropeningen te zien, in oorsprong afsluitbaar met stalen luiken. Het bouwwerk was voorheen aan de frontzijde en bovenzijde aangeaard.

Waardering

De SCHUILPLAATS TYPE 1915 is van algemeen belang vanwege:

* Cultuurhistorische waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie zoals deze is ontworpen door C.R.T. Kraijenhoff en in eerste aanleg vanaf 1815 door hem, Jan Blanken en majoor-ingenieur Willem Offerhaus is gerealiseerd en daarna door anderen gedurende ongeveer 125 jaar is versterkt en verbeterd.

* Architectuurhistorische waarden in het bijzonder als uiting van de militair-strategische bouwkunde, die gebaseerd is op: a. het systeem van inundatie en accesverdediging (20ste eeuw), b. de wedloop met de zich versterkende offensieve middelen (20ste eeuw) c. het systeem van 'levende' veldversterking in de diepte (20ste eeuw)

Het onderdeel is een voorbeeld van een schuilplaats Type 1915, uit de periode 1914-1918, toen er een veldversterking was opgeworpen tussen de Werken aan de Karnemelksloot en de vesting Naarden, als onderdeel van een grotere veldversterking, de Voorstelling voor Naarden.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

* Ensemblewaarde en situationele waarden als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Tevens vanwege de functionele en fysieke samenhang met de overige onderdelen van het complex en als herinnering aan de hier gelegen hebbende veldversterkingen.

* Het onderdeel is relatief zeldzaam als enige schuilplaats van het Type 1915 in deze omgeving en als karakteristieke en schaarse restant van de veldversterkingen uit de periode 1914-1918 en als betonexperiment in militair gebruik.

* Het onderdeel is redelijk gaaf bewaard omdat het bouwwerk nog in zijn geheel resteert, uitgezonderd details als deuren en vensters, en omdat het zich in zijn oorspronkelijke functie in het veld laat herkennen.

Hoofdcategorie

Verdedigingswerken en militaire gebouwen

Subcategorie

Bomvrij militair object

Functie

Schuilplaats